

ERDÉLYI TÖRTÉNETEK – TÖRTÉNETEK ERDÉLYRŐL

Erdélyi Történelemtudományi Doktorandusz Konferencia
Nagyvárad, 2017. május 12–13.

2017. május 12–13-án második alkalommal rendezte meg az Erdélyi Történelemtudományi Doktorandusz Konferenciáját a Romániai Magyar Doktoranduszok és Fiatalkutatók Szövetségének Bihar megyei szervezete Nagyváradon.¹ Az 1999-ben megalakult RODOSZ a tudományos munkát végző magiszteri és PhD-hallgatók szakmai és érdekvédelmi szervezeteként a megrendezett konferenciával fórumot szeretne teremteni a fiatal kutatók számára. Tóts Áron (ELTE), a rendezvény ötletgazdája és főszervezője, a RODOSZ Bihar megyei szervezetének elnöke köszöntőjében elmondta: küldetésük az, hogy a tágabb értelemben vett Erdéllyel foglalkozó fiatal történészek – kutassanak bárhol, bármilyen nyelven – rendszeresen megoszthassák és megvitathassák egymással kutatási eredményeiket.

Az ülést a rendezvény első napjának is helyet adó Partiumi Keresztény Egyetem rektora, Pálfi József nyitotta meg, majd az ezt követő plenáris előadást Egyed Ákos történész, az MTA levelező tagja tartotta *A Magyar Történelmi Társaság megalakulása és tevékenysége gróf Mikó Imre elnöksége idején (1867–1876)* címmel. Elmondta, hogy a szervezet megalakulását a kiegyezés nyújtotta kedvezőbb viszonyok tették lehetővé, mely már működésének első éveiben magasabb szintre emelte a magyar történetírást. A társadalom felé nyitó egyesülés célja a hazai történettudomány minden ágának művelése és megkedveltetése volt. Az 1867 májusi alakuló ülésen gróf Mikó Imrét választották meg az elnöki tisztségre, Horváth Mihály pedig alelnök lett. Egyed Ákos a tények megvizsgálása során körüljárta az Erdélyi Múzeum Egyesület szerepét, Mikó akadémiai tagságát és kapcsolatrendszerét, valamint forráskutatói munkásságát. Mindezek alapján elnökké választása addigi munkásságának elismerését jelentette. A megalakulást követő években helyi szinten is megkezdődött a Társaság megszervezése (például 1868-ban a Kolozvári Bizottság), valamint sorra jöttek létre kutatóintézmények (például Nagyváradon). A szervezetek egymással szoros kapcsolatot tartottak fent, elsősorban a Társulat folyóirata, a *Századok* által, melynek meghatározó szerepe volt a történetírás szakosodásában, és nagy hatással volt a nemzeti öntudat alakulására.

A folyóirat működtetése mellett a vándorgyűléseket emelte ki az előadó, melyek alkalmával Horváth felvázolta a polgári történetírás elveit és tematikáját,

¹ A konferenciával kapcsolatos egyéb információk, fotók és videók elérhetőek a www.etkonferencia.wordpress.com weboldalon, illetve a RODOSZ facebook oldalán.

valamint megfogalmazták a vándorgyűlések feladatait (ilyen volt a kolozsvári erdélyi főúri családok levéltárainak feltérképezése, a műemléképületek emléktáblákkal való megjelölésének terve és védelme, egy állandó bizottság felállítása). A Kolozsvárott tartott első sikeres gyűlést követően (1868) a vándorgyűlés modellt képviselt további vidéki helyszínek számára is. Előadása végén Egyed Ákos kiemelte, a jelenleg is működő szervezet tevékenységét tehát erősen megalapozta Mikó Imre elnökségének első időszaka és annak mérföldkövei.

A plenáris előadás után Rűsz-Fogarasi Enikő, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem dékánhelyettese és egyetemi tanára, a főszerkesztésével készült *Füüdőélet Erdélyben. Erdélyi évszázadok. A kolozsvári Magyar Történeti Intézet évkönyvét* mutatta be, melynek alapjául egy 2014-es kolozsvári konferencia témája szolgált. Az akkor elhangzott tíz előadásból hét tanulmány került bele a kiadványba, Kósa László, Várkonyi Gábor, Burkhardt Britta, Fehér Andrea, Ferencz-Mátéfi Kriszta, Imecs-Magdó Eszter és Zepezsáner Jenő tollából. A tematikus tanulmányokon kívül az évkönyvben található *Műhely* rész, mely ifjú kutatók és doktoranduszok írásainak kínál publikálási lehetőséget, valamint *Arcél* fejezet az erdélyi nagyokról, illetve *Könyvszemle* és *Krónika* is. A szerkesztők tervei közé tartozik a füüdőélet témakörének bővítése és további tematikus kiadványok összeállítása évenkénti megjelenéssel.

A nyitó előadásokat követően megkezdődtek a szekció-előadások, melyek – tekintettel a jelentkezők nagy létszámára – két napon át párhuzamosan, összesen tíz tematikus egységben folytak. A három országból érkező közel harmincöt résztvevő tizenöt felsőoktatási, illetve kutatóintézményt képviselve mutatta be és vitatta meg új kutatási eredményeit a hallgatósággal.

A konferencia első napján két szekció előadásaira került sor. Az első a Szent László-évvel összefonódva Szent László kultusza és a törvényhozó uralkodó témakört járta körül, míg a második a társadalmi viszonyrendszerek és kapcsolati háló – egyén, család, közösség – kérdéskört állította középpontjába, mely két részletben a konferencia második napján a harmadik szekció előadásaival folytatódott.

Az első szekció-előadást Bélfenyéri Tamás János (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) tartotta, és Szent László király törvénykönyveit vizsgálta meg, míg Bödő Krisztián (Pécsi Tudományegyetem) a lovagkirály ikonográfiájában megjelenő angyali koronázásról beszélt az Anjou hatalmi reprezentáció tükrében. Horváth Illés (Pécsi Tudományegyetem), mintegy az előző előadás folytatásaként, a Szent László-kultusz megjelenését vizsgálta meg Luxemburgi Zsigmond idején.

A második nap plenáris előadását Nagy Levente, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi docense tartotta *Lehetséges küldetés? Hitek és tévhitek a román reformáció körül* címmel. Bevezetőjében elmondta, hogy a román–magyar kapcsolatrendszer egy szeletének elemzése során mindkét értelmezési keretet körüljárva vizsgálta meg a témát. A román megközelítés bemutatását két szerző

– Ioan-Aurel Pop és Dumitru Suciu történészek – idézete alapján vázolta fel, melyeknek fókuszában a mártírológia áll. Ezek tükrében egyrészt a románokat a kálvinista fejedelmek a magyar nyelv használatára próbálták rávenni, emiatt kísérelték meg körükben a tömeges áttérítést a református vallásra, másrészt az erdélyi reformáció üldözte a román civilizációt és ortodoxizmust. Fontos megjegyezni, hogy semmilyen adat nincs arra vonatkozóan, hogy vallási okok miatt a 16–18. században egyetlen román is megölték volna. Ezzel szemben a magyar megközelítés kulcsszava a civilizációs aktus, miszerint az erdélyi kálvinista fejedelmek azért indították meg a reformációt, hogy felemeljék a románokat a nyugati kultúra szintjére. Bár mind a két álláspont ugyanarra az eredményre jut – nincs román reformáció –, ennek okait másban fedezik fel: a románok a hősies ellenállásban, a magyarok pedig a keleti ortodoxia kimozdíthatatlanságában. A két szélsőséges megközelítés között léteznek árnyaltabb szemléletek is. Egy ilyen megközelítés szerint a kálvinista misszió nem térítési vagy elnyomási kísérlet, hanem a görögkeleti egyház belső átalakítására való törekvés. Ezen belül két nézet érvényesül a kezdeményezőkre vonatkozóan: az egyik szerint kívülről a kálvinista fejedelmek és püspökök voltak az átalakulás elindítói, a másik szerint viszont a román egyházban létezett egy belső igény a reformra. Ezt követően Nagy Levente bemutatta, hogyan jelenik meg a reformáció az erdélyi és magyarországi románok körében. Végezetül kiemelte, hogy a kálvinista román püspökség és a keleti ortodox pravoszláv püspökség megmaradt egészen a 17. század végéig, annyi különbséggel, hogy a kálvinista román püspökséget beolvasztották a magyar püspökségbe. Az ekkor megerősödő katolikus unió és a bécsi udvar politikájának hatására azonban mindez megváltozott, és a 18. század közepére megszűnt a román kálvinizmus.

A plenáris előadást követően megkezdődtek a második nap szekció-előadásai, párhuzamosan két teremben. A délelőtti szekciók a társadalmi rétegződést, a vallás identitás meghatározó szerepét, valamint a várostörténet egyes kérdéseit vizsgálták.

Elsőként Zay Éva (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) a 19. századi kolozsvári főúri otthonokról tartotta előadását, melynek forrásául elsősorban a családi levéltárakban fellelhető inventáriumok és lakásleltárak szolgáltak, majd Simon Erzsébet (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) Teleki Andor emigrációján keresztül mutatta be az erdélyi arisztokrácia helyzetét a második világháborút követően. Nagy Emőke (Eötvös Loránd Tudományegyetem) egy nagyváradai lakótelep társadalomszerkezetéről és az ott élők életmódjának változásáról beszélt azt vizsgálva, hogy mi történik egy közepes méretű városban akkor, amikor szisztematikus városépítésre kerül sor. Bartha Zoltán (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) a felekezeti váltás arányáról tartott előadást a 18. századi erdélyi nemesség körében család- és egyháztörténeti források, magánlevelezések kutatására alapozva. Olosz Levente az (Eszterházy Károly Egyetem) témája Krausz József cionista rabbi életének vizsgálata volt, s

ennek kapcsán arra a kérdésre kereste a választ, vajon mi volt az oka, hogy az elcsatolt területeken a cionizmus megerősödött és virágzásnak indult?

A délutáni szekciók előadásainak témakörei a művészettörténet, a nacionalizmus és kisebbségtörténet, a diplomáciatörténet és a művelődéstörténet egyes kérdéscsoportjait járták körül. András Szabolcs (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) 20. századi erdélyi politika és teológia kapcsolatáról, illetve konfrontációjáról a Filioque-kérdésben tartott beszámolót. Harkai Ágnes (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) a kolozsvári magyarság életében fontos szerepet betöltő *Keleti Újság* 1940–1944 közötti jobbratulódásáról beszélt, míg Szabó Csongor (Eötvös Loránd Tudományegyetem) a két világháború közötti székelyföldi helyhatósági választásokkal kapcsolatos kutatásairól számolt be. Szalai Ágnes (Pécsi Tudományegyetem) Teleki Mihály nevelés- és művelődéspártoló tevékenységét mutatta be, a szekció utolsó előadójaként pedig Tóth Gödri Iringó (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) az erdélyi *Dolgozó Nő* lapjain megjelenő emancipáció, internacionalizmus és propaganda tekintetében kívánt adalékul szolgálni a 20. századi erdélyi magyar sajtó történetéhez. A szekció-előadások befejezését követően a konferencia két bemutatóval zárult. Fazakas László alapító főszerkesztő, Olosz Levente munkatárs és Tőtös Áron rovatvezető az idén útjára indult *Erdélyi Krónika* online portált mutatták be a jelenlévőknek, melynek küldetése, hogy fórumot biztosítson az Erdély történelmével foglalkozó kutatók számára, ahol a történészek a szélesebb közönséggel is megoszthatják legújabb kutatási eredményeiket, kapcsolatba kerülhetnek szakmatársaikkal, valamint a tudományágot illető legfrissebb hírekről és eseményekről is értesülhetnek. Török Péter Budapest Főváros Levéltárának főlevéltárosa pedig az online Bihar-kutatás két elektronikus oldala: a *biharkutatas.hu*, illetve az *Új Nézőpont* online folyóirat céljairól beszélt. Ezeken a fórumokon össze szeretnék gyűjteni a Biharral, Bihar vármegyével foglalkozók számára a fellelhető tudományos és tudományos ismeretterjesztő adatokat, és hírt adni Bihar tudományos életéről, valamint létrehozni egy elektronikus szakkatalógust a közgyűjtemények adatbázisai alapján.

A rendezvény záróeseményére a második nap színhelyén, a Continental Hotelban került sor, ahol Tőtös Áron főszervező összegezte a két nap eredményeit és tapasztalatait, valamint felhívta a figyelmet arra, hogy az elhangzott előadások tanulmánykötetként, nyomtatott formában is megjelenjenek majd.

A konferencia a XXVI. Festum Varadinum rendezvénysorozat keretében, Magyarország Emberi Erőforrások Minisztériumának főtámogatásával és a Partiumi Keresztény Egyetemmel Partnerségben valósult meg.

Papp Csilla